

Antykorupcja

<https://antykorupcja.gov.pl/ak/aktualnosci/13503,Korupcja-w-PRL-i-kodeks-karny-z-1969-r.html>
2022-12-07, 01:27

Korupcja w PRL i kodeks karny z 1969 r.

Na tle powszechnej korupcji w PRL-u, 19 kwietnia 1969 r. uchwalono Kodeks Karny, który w Rozdziale XXXII Przystępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych zawarł artykuły mówiące wprost o odpowiedzialności za korupcję czynną i bierną.



Kiedy w drugiej połowie lat 50-tych ubiegłego wieku Polska przyjęła ćwierć miliona repatriantów ze Związku Radzieckiego, uruchomiono oczywistą pomoc dla przybywających rodaków. Jednak już kontrola przeprowadzona w latach 1958-1959 przez NIK ujawniła znaczne nadużycia. Krzysztof Madej w artykule „Z dziejów korupcji w PRL” podaje, że urzędnikom płacono za wykonywanie obowiązków tak, jak za prace zlecone. Na tym, według ich przełożonych, miało polegać mobilizowanie funkcjonariuszy publicznych.

Korupcja w PRL i
kodeks karny z
1969 r.

W 1960 r. ujawniono aferę mięsną w Szczecinie. Pomimo że sprawę poprowadzono bez rozgłosu, udowodniono fałszerstwo faktur i fikcyjne straty, które pozwoliły „na lewo” sprzedać ponad 30 ton mięsa. Ze skandalem powiązani byli wysocy rangą urzędnicy Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz przedstawiciele delegatury Najwyższej Izby Kontroli, a

to chociażby poprzez użyczenie - przy dystrybucji kradzionego towaru - samochodów należących do wojska i NIK.

Kolejnym spektakularnym przykładem nadużyć była praca dyrektorów w Ministerstwie Handlu Wewnętrznego, którą w 1964 r. skontrolowała i oceniła Centralna Komisja Kontroli Partyjnej. Urzędnicy pomagali w otrzymywaniu deficytowych towarów, a także ułatwiali uzyskanie zwolnień lekarskich, czego kolejnym krokiem były, załatwiane za łapówki, pobyty w sanatoriach. W przytoczonym wyżej artykule wspomina się m.in. o pewnym ministrze żeglugi, który za swoją „pomoc” otrzymał lodówkę, a także o prezesie Najwyższej Izby Kontroli, który, dzięki podobnym zwyczajom, mógł się delektować wybornymi wędlinami. Sekretariat KC PZPR w uchwale ze stycznia 1966 r. potwierdził korupcję w strukturach partyjnych i wykorzystywanie stanowisk dla osobistych korzyści.

Na tle powszechnej korupcji w PRL-u, 19 kwietnia 1969 r. uchwalono Kodeks Karny, który w Rozdziale XXXII Przesłęstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych zawarł artykuły mówiące wprost o odpowiedzialności za korupcję czynną i bierną.

Art. 239

§ 1. Kto w związku z pełnieniem funkcji publicznej* przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo ich obietnicę, podlega karze pozbawienia

wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto, pełniąc funkcję publiczną, uzależnia czynność służbową od otrzymania korzyści lub takiej korzyści żąda, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Karze przewidzianej w § 2 podlega także ten, kto pełniąc funkcję publiczną przyjmuje korzyść lub jej obietnicę za czynność stanowiącą naruszenie przepisu prawa.

Art. 240

Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 239:

- 1) pełniąc funkcję związaną ze szczególną odpowiedzialnością albo
- 2) przyjmując korzyść majątkową w wielkich rozmiarach lub jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 241

§ 1. Kto w wypadku określonym w art. 239 § 1 lub 2 udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 3. W wypadku określonym w art. 239 § 3 lub w art. 240 pkt 1 udzielający korzyści lub jej obietnicy podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. W wypadku określonym w art. 240 pkt 2 udzielający korzyści lub jej obietnicy podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 242

Podżegacz i pomocnik do przestępstw określonych w art. 239 podlegają karom przewidzianym dla udzielającego korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

Art. 243

§ 1. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 239 § 1 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może odstąpić od jej wymierzenia.

§ 2. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 241 § 1 lub 2 w związku z art. 239 § 2 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, lub najpóźniej przy pierwszym przesłuchaniu w toku postępowania karnego ujawnił prawdę, sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może odstąpić od jej wymierzenia.

§ 3. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 239 § 2 i 3 lub art. 240 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ 4. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 241 § 1 lub 2 w związku z art. 239 § 1 oraz art. 241 § 3 i 4 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, lub najpóźniej przy pierwszym przesłuchaniu w toku postępowania karnego ujawnił prawdę, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ 5. Przepisy § 1 - 4 stosuje się odpowiednio do podżegacza i pomocnika do przestępstw określonych w art. 239.

Art. 244

Kto, powołując się na wpływy w instytucji państwowej lub społecznej albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo za jej obietnicę, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Kodeks karny z roku 1969 przewidywał dwie korupcyjne zbrodnie – za przyjęcie łapówki wielkich rozmiarów i przyjęcie łapówki przez osobę pełniącą funkcję związaną ze szczególną odpowiedzialnością.

Wcześniej, w tzw. małym kodeksie karnym z 13 czerwca 1946 r., odsyłano do kodeksu z roku 1932, którego przepisy pierwotnie miały chronić ziemie odzyskane przed grabieżą. W artykule 47 kk z

1946 r. przewidywano instytucję czynnego żalu.

„Nie podlega karze, kto na żądanie udzielił lub obiecał udzielić urzędnikowi albo innej osobie korzyści majątkowej lub osobistej w związku z jego urzędowaniem, jeżeli powiadomił o tym władzę powołaną do ścigania przestępstw, zanim władza ta dowiedziała się o tym, lub najpóźniej przy pierwszym przesłuchaniu w toku postępowania karnego ujawnił prawdę.” (M. Mozgawa).

Również w ustawie z 1932 r., jak czytamy w artykule „Przywileje dla skorumpowanych”, „odpowiedzialność ponosił każdy urzędnik” pozostający w służbie państwa lub samorządu, który przyjął łapówkę w związku z urzędowaniem oraz „osoby wykonywające zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego i wszelkich instytucji prawa publicznego”.

Jawna i legalizowana korupcja PRL-u polegała między innymi na stworzeniu rezerw mieszkaniowych. Pule takie należały się funkcjonariuszom centralnych i terenowych władz, a obejmowały również talony na samochody i wyjazdy zagraniczne. Kiedy już taki funkcjonariusz wyjechał, potrafił wykorzystać podróż na dodatkowe wzbogacenie, czyli szmugiel.

Ciekawa jest też afera z wydawaniem zezwoleń na działalność agencyjną, która zakończyła się głośnym procesem w Warszawie w latach 1979–1981, kiedy na ławie oskarżonych znalazło się kierownictwo Horteksu, oskarżone o przyjmowanie łapówek za udzielanie umów i przydział deficytowych towarów. Również przedstawiciele rad narodowych za łapówki żonglowali podatkami nakładanymi na sektor prywatny. Maciejowi Szczepańskiemu, szefowi Radiokomiteu, zarzucono przyjęcie łapówek na kwotę 1,5 miliona złotych.

W 1980 r. Najwyższa Izba Kontroli podała nazwiska kilkudziesięciu kluczowych notabli lat 70-tych, którzy za publiczne pieniądze budowali sobie wille.

*W 1970 r. Sąd Najwyższy, w składzie siedmiu sędziów, przyjął uchwałę, zgodnie z którą funkcję publiczną pełnić może także osoba nie będąca funkcjonariuszem publicznym (OSNKW 9/1970, poz. 98)

Źródła: Lokalna Grupa Społeczna. Obywatele Przeciw Korupcji; „Z dziejów korupcji w PRL – artykuł Krzysztofa Madeja”; mowiawieki.pl; Janusz Bojarski, Tomasz Oczkowski Krystyna Daszkiewicz „Przywileje dla skorumpowanych”; wprost.pl nr16/2002; Penalizacja korupcji gospodarczej w polskim prawie karnym. Marek Mozgawa na pk.gov.pl

Opublikowano w dniu 19.04.2019 r.

przez Wydział Informacji i Edukacji Antykorupcyjnej GSz CBA